

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 1

16 травня – 22 травня 2025 р.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ТА ТЕРМІНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙСЬКОВОЮ ЗБРОЄЮ

Військова зброя становить одну з найбільш складних і водночас чутливих категорій у сфері військової термінології, що потребує від перекладача не лише знання загальної лексики, а й фахового розуміння технічних, функціональних і класифікаційних аспектів озброєння. Це пов'язано з тим, що терміни, що стосуються зброї, надзвичайно насичені змістом, варіюються залежно від контексту (наприклад, оперативний звіт, інструкція з використання, публіцистичний огляд або науково-аналітична стаття) та можуть мати чіткі еквіваленти лише в межах конкретної комунікативної ситуації.

Перекладач, який працює з такими текстами, має добре орієнтуватися у типології зброї, різновидах її класифікації, а також в усталених назвах, які мають культурне чи технічне підґрунтя. Зокрема, найпоширенішим поділом є поділ на стрілецьку, легку та важку зброю. Такий поділ умовний, однак його дотримання важливе для збереження точності у перекладі:

Small arms – стрілецька зброя. Сюди належать особисті види зброї, призначені для використання одним військовослужбовцем без допоміжного обладнання: пістолети, револьвери, гвинтівки, штурмові гвинтівки, автомати, рушниці тощо, як от: *pistol* – «пістолет», *assault rifle* – «штурмова гвинтівка» або «автомат».

Light weapons – легке озброєння. Це зброя, яка може переноситися і використовуватися кількома солдатами (як правило, екіпажем), але яка залишається достатньо мобільною: ручні гранатомети, кулемети, переносні зенітно-ракетні комплекси. Приклади, що можна регулярно почути з медіа: *grenade launcher* – «гранатомет», *light machine gun* – «легкий кулемет».

Heavy weapons – важке озброєння. До цієї категорії належать системи, які потребують техніки для транспортування й обслуговування, а також призначені для ведення інтенсивного вогню на великих дистанціях: артилерія, танкові гармати, ракетні комплекси середньої та великої дальності. Деякі назви в цій категорії мають більше сотні років історії (*howitzer* – «гаубиця»), в той час як деякі - відносно нові (*multiple rocket launcher* – «реактивна система залпового вогню»).

У випадках, коли в оригінальному тексті не зазначено точну назву моделі або зразка зброї, перекладач має право застосовувати генералізацію, тобто переклад із використанням загального терміна, який точно відображає клас чи тип озброєння. Це дозволяє уникнути хибних припущень і зберегти об'єктивність опису. Наприклад: *Assault rifle* –

«автоматична гвинтівка» або «штурмова гвинтівка», Sniper rifle – «снайперська гвинтівка» (будь-яка рушниця великої дальності, як правило, з оптичним прицілом), Rocket-propelled grenade (RPG) – «ручний протитанковий гранатомет», хоча в неформальному контексті може вживатися як «РПГ».

Дуже важливо перекладати також технічні характеристики зброї, оскільки вони є невід’ємною частиною будь-якого опису і впливають на розуміння функціональних можливостей зразка. Загальноживане: Caliber – «калібр», тобто діаметр ствола або снаряда (наприклад, 7.62 mm), Rate of fire або RPM (Rounds per minute) – «темп стрільби», кількість пострілів на хвилину, Muzzle velocity – «початкова швидкість кулі», що характеризує енергетичний потенціал пострілу, Effective range – «ефективна дальність стрільби», тобто дистанція стрільби, при якій зброя зберігає точність, Penetration – «пробивна здатність», важливо для оцінки ефективності використання проти броньованих цілей.

Чимало складних термінів не мають прямих аналогів у мові перекладу, тож вимагають додаткового пояснення або вживання транскрипції з тлумаченням. Зокрема: High-explosive anti-tank (HEAT) – «кумулятивний боєприпас проти бронетехніки», боєприпас, що пробиває броню за рахунок концентрації енергії вибуху, що призводить до значної заброньової шкоди, Armor-piercing – броньобійний снаряд, призначений для враження добре захищених цілей, APFSDS (Armor-Piercing Fin-Stabilized Discarding Sabot) – «броньобійний підкаліберний снаряд із оперенням», технічно складний тип боєприпасу, що забезпечує високу швидкість (Відповідно - пробиття) і точність, IED (Improvised Explosive Device) – «саморобний вибуховий пристрій», часто вживаний у контексті терористичних атак, AA (Anti-Aircraft) – «зенітний», далі перекладається за контекстом: AA gun – «зенітна гармата», AA missile – «зенітна ракета».

Переклад термінів, що стосуються військової зброї, є комплексною міждисциплінарною задачею, яка вимагає поєднання філологічної майстерності з технічним знанням предмета. Лише завдяки уважному аналізу контексту, дотриманню стандартів термінологічної точності та вмінню працювати з неологізмами й запозиченнями перекладач здатен передати зміст достовірно, грамотно та інформативно.

Література:

1. Marioara Patesan, Georgeta Obilisteanu, Vasile Carutasu. *MILITARY BASIC ENGLISH*. URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/mlitary-english.pdf>
2. U.S. Department of Defense. (2021). *Department of Defense dictionary of military and associated terms*. U.S. Department of Defense. URL: <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf>
3. *STANAG 6001 Edition/Édition 5*. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf